

NMS – NATURVETENSKAP,
MATEMATIK OCH SAMHÄLLE

Examensarbete i naturorienterande ämnen och teknik

15 högskolepoäng, avancerad nivå

NO-lärares perspektiv på sexualitet, samtycke och relationer

General science teachers' perspective on sexual health education

Hanna Olsson

Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i åk 4-6, 240
högskolepoäng

Datum för examinationsseminarium (2026-03-23)

Examinator: Jesper Sjöström

Handledare: Maria Rosberg

Förord

Jag vill tacka alla de lärare som ställde upp i intervjuer. Denna studie hade inte gått att genomföra utan er. Jag vill även tacka min handledare och kursare som peppat mig och gett mig feedback under arbetets gång. Tack till alla övriga som på något sätt ställt upp och givit energi där jag behövt det. Tack!

Abstrakt

Denna studie undersöker hur NO-lärare i årskurs 4–6 upplever sin inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer (SSR), samt hur denna inställning påverkar planering och genomförande av undervisningen. Bakgrunden till studien är förändringen i den svenska läroplanen 2022, där undervisning om sexualitet, samtycke och relationer fick en mer framträdande och ämnesövergripande roll i skolans uppdrag. Trots detta har NO-lärare fortfarande en central roll i undervisningen kring pubertet, reproduktion, identitet och relationer.

Tidigare forskning visar att många lärare ser sexualundervisning som en viktig del av skolans uppdrag, men att de samtidigt kan uppleva osäkerhet i undervisningen. Brist på utbildning, oro för elevers och vårdnadshavares reaktioner samt svårigheter att hantera känsliga eller kontroversiella frågor kan påverka undervisningens innehåll och genomförande.

Studien utgick från ett fenomenologiskt och hermeneutiskt perspektiv. Metoden i studien var kvalitativa semistrukturerade intervjuer med sju NO-lärare från olika skolor. Resultatet visar att lärarna generellt har en positiv inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. De beskriver ämnet som viktigt, meningsfullt och engagerande, särskilt eftersom elever ofta visar stor nyfikenhet och intresse för frågor om kropp, relationer och identitet.

Studien visar också att lärarnas utbildning inom området ofta är mycket begränsad. De flesta deltagarna uppger att sexualitet, samtycke och relationer behandlades mycket lite eller inte alls under deras lärarutbildning, och att fortbildning inom området sällan erbjuds. Undervisningen beskrivs också som starkt relationell och anpassad efter elevgruppen. Lärarna betonar vikten av att känna sin klass och kunna anpassa innehåll och nivå efter elevernas mognad och behov. Samtidigt kan osäkerhet uppstå i oförutsägbara situationer, exempelvis när elever ställer oväntade eller personliga frågor. I dessa situationer försöker lärarna ofta upprätthålla en professionell och neutral hållning för att skapa trygghet i klassrummet.

Nyckelord: Sexualitet, samtycke och relationer, NO-lärare, Lärarutbildning, Trygghet och osäkerhet, Elevanpassad undervisning, Kvalitativa semi-strukturerade intervjuer

Abstract

This study examines how general science teachers in grades 4–6 perceive their attitudes toward teaching sexual health education, and how these attitudes influence the planning and teaching. The background of the study is the change in the curriculum in 2022, where education on sexuality, consent, and relationships was given a more prominent and cross-curricular role within the school’s mission. Despite this, science teachers still have a central role in teaching topics such as puberty, reproduction, identity, and relationships.

Previous research shows that many teachers view sexuality education as an important part of the school’s mission, but they may simultaneously experience uncertainty when teaching the subject. A lack of training, concerns about reactions from students and guardians, and difficulties addressing sensitive or controversial topics may influence the content and implementation of the teaching.

The study is based on phenomenological and hermeneutic perspectives. The method used in the study consists of qualitative semi-structured interviews with seven science teachers from different schools. The results show that teachers generally have a positive attitude toward teaching sexual health. They describe the subject as important, meaningful, and engaging, because students often show strong curiosity and interest in questions related to the body, relationships, and identity.

The study also shows that teachers’ education in this area is often very limited. Most participants state that sexual health was addressed very little or not at all during their teacher education, and that professional development within the area is rarely offered. The teaching is also described as highly relational and adapted to the student group. Teachers emphasize the importance of knowing their class and being able to adjust the content and level according to students’ maturity and needs. At the same time, uncertainty may arise in unpredictable situations, for example when students ask unexpected or personal questions. In these situations, teachers often try to maintain a professional and neutral approach to create a sense of safety in the classroom.

Keywords: Sexual health, General science teachers, Teacher education, Security and insecurity, Student-centered teaching, Qualitative semi-structured interviews

Innehåll

Förord	2
Abstrakt.....	3
Abstract.....	4
1 Inledning	7
2 Syfte och frågeställningar	9
2.1 Syfte.....	9
2.2 Frågeställningar.....	9
3 Tidigare forskning	10
3.1 Lärarnas inställning	10
3.2 Utbildning	11
3.3 Undervisning	12
4 Teoretiska perspektiv	13
4.1 Fenomenologi.....	13
4.2 Hermeneutik.....	14
5 Metod.....	15
5.1 Metodval.....	15
5.1.1 Datainsamlingsmetod.....	15
5.1.2 Urval av pedagoger.....	15
5.2 Genomförande	16
5.3 Databearbetning	16
5.4 Reliabilitet och validitet	17
5.5 Etiska överväganden	17
5.6 Analysmetod.....	17
6 Resultat och analys	19
6.1 Lärarnas inställning till ämnet	19
6.2 Lärarnas utbildning.....	19
6.3 Elevgruppen	20
6.4 Undervisningen.....	21
6.5 Underliggande osäkerhet	21
6.6 Utvecklingsmöjligheter	22
7 Diskussion	23
7.1 Metoddiskussion	23
7.2 Resultatdiskussion.....	24
7.2.1 Viktigt område	24
7.2.2 Avsaknad av utbildning.....	26

7.2.3	Elevernas inflytande.....	26
7.2.4	Dold osäkerhet	27
7.2.5	Studiens bidrag till professionen.....	28
8	Slutsats.....	29
9	Referenser.....	31
10	Bilagor.....	34
10.1	Bilaga 1 Intervjufrågor.....	34
10.2	Bilaga 2 Samtyckesblankett	36

1 Inledning

Läroplanen för grundskolan genomgick en förändring år 2022. Detta innebar en förändring av sexualitet, samtycke och relations- (SSR) undervisningen. Området i den tidigare läroplanen var enbart en liten del i den naturorienterande undervisningen, men nu är den ämnesövergripande och ska vara en del av all undervisning. Det står även med som en av punkterna i skolans uppdrag. Elever ska under skolgången möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer samt utveckla kritiskt förhållningsätt till hur relationer samt sexualitet framställs i olika medier, så som pornografi (Skolverket, 2022a). Trots att det ska vara en del av all undervisning har NO-läraren en fortsatt central roll i SSR-undervisningen gällande pubertet, reproduktion, sexualitet och identitet samt frågor om relationer (Skolverket, 2022b).

Skolinspektionen utförde en granskning av sex- och samlevnadsundervisningen 2018 som visade på flera brister i undervisningen (Skolinspektionen, 2018). Granskningen visade ett behov av förändring samt lyfte behovet av att integrera aktuella ämnen som homosexualitet, bisexualitet, transsexualitet och queer (HBTQ). Fortsättningsvis beskrivs att det finns svårigheter att hålla samma utvecklingstakt som samhällstrender inom området, till exempel nya begrepp som omnisexuell och furries. Risken för bristande undervisning kan leda till att eleverna själva söker information utan att eventuellt ha den kritiska och källkritiska kunskapen de behöver.

Granskning visar fortsättningsvis att lärare saknar tillräcklig utbildning inom området både under utbildningen och ifrån kompetensutveckling (Skolinspektionen, 2018). Eftersom ämnet ofta berör personliga och känsliga frågor krävs goda ämneskunskaper såväl som pedagogiska verktyg. Skolinspektionen (2018) beskriver även att kompetensutveckling inom ämnet sällan erbjuds samt att rektorer inte följer upp lärans kompetens inom ämnet systematiskt. Risken med lärare som saknar kompetens är att undervisningen blir begränsad och att perspektiv så som jämställdhet eller HBTQ inte behandlas.

2023 gjordes en enkätundersökning för att få en inblick i hur lärarstudenter förbereds för uppdraget att undervisa i sexualitet. Studenter upplever en saknad av kunskaper och färdigheter för att bemöta elever i skolan (Bolander, 2024).

Både skolans styrdokument (Skolverket, 2022a) och tidigare granskning (Skolinspektionen, 2018) visar att SSR-undervisningen har genomgått en förstärkning. Att lärarna nu har gemensamt ansvar kan skapa större tydligheter kring ansvarsfördelning och kompetens. Trots detta läggs majoriteten av ansvaret fortfarande på NO-läraren att samordna arbetet kring området. Det blir särskilt märkbart i årskurs sex då NO-undervisningen behandlar pubertet, identitet och annat inom sexualitet, samtycke och relationer. Det är ofta deras första sammanhängande undervisning inom området (Skolinspektionen, 2018), även fast det ska behandlas inom alla ämnen.

Egna erfarenheter ifrån sexualundervisning under min egen skolgång i årskurs sex är att ämnet inte togs på allvar. Det som togs upp diskuterades väldigt ytligt och många viktiga områden undveks. Trots att det var en annan tid samt annan läroplan togs inte områden som samtycke eller vikten av källkritik upp, när det kommer information samt videor på internet. Under lärarutbildningen har inte ämnet heller tagits upp mer än ett seminarium där fokus var kärlek. Tidigare forskning visar att det finns brist i både lärarnas utbildning samt deras undervisning (Byers et al., 2025). Därför vill jag undersöka lärarnas perspektiv och upplevelser när det kommer till undervisning av sexualitet, samtycke och relationer samt faktorer till den inställningen. Då tidigare granskning och enkätundersökning visar på en avsaknad av kunskaper samt trygghet.

2 Syfte och frågeställningar

2.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur NO-lärare i årskurs 4–6 upplever och erfar sin egen inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer, samt hur dessa upplevelser visar sig i planering och genomförande av undervisningen. Studien syftar även till att identifiera vilka faktorer lärarna upplever påverkar deras förhållningssätt samt känslor av säkerhet respektive osäkerhet i undervisningen.

2.2 Frågeställningar

- Hur beskriver mellanstadiets NO-lärare sin inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer?
- Hur påverkar lärarnas inställning och känslor undervisningens innehåll och genomförande?

3 Tidigare forskning

Tidigare forskning som berör lärarnas inställning, utbildning samt undervisning som tagits del av kommer att presenteras närmare nedan.

3.1 Lärarnas inställning

Mellanstadielärares inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer (SSR) präglas av en kluvenhet mellan upplevd professionalitet och personlig osäkerhet. Lärare beskriver området som viktigt och nödvändigt. I den systematiska översikten av Walker et al. (2021) framkommer att lärare generellt ser sexualundervisning som en central del av skolans uppdrag, särskilt i relation till elevers hälsa och trygghet. På liknande sätt betonar Plaza-del-Pino et al. (2021) att spanska låg- och mellanstadielärare uppfattar sexualundervisning som avgörande för att främja respekt, jämlikhet och förebygga könsrelaterat våld.

Den positiva attityden betyder inte nödvändigtvis trygghet i genomförandet. Cummings et al. (2021) lyfter hur lärare ofta upplever känslor av obehag eller oro för elevers och vårdnadshavares reaktioner. Detta påverkar hur och i vilken omfattning undervisningen genomförs. Även Depauli och Plaute (2018) samt Bramhagen och Lundström (2022) beskriver att lärares inställning formas i relation till föräldrars förväntningar där oro för konflikter och starka reaktioner kan bidra till en mer återhållsam undervisning.

Bolander och Bengtsson (2020) undersökte hur inkluderande och ifrågasättande av normer inom sexualundervisning genomförs i svenska skolor. Det beskrivs hur en normkritisk sexualundervisning syftar till att utmana heteronormativa och könsstereotypa normer. En ideologiskt medveten och värdegrundsorienterad inställning står i fokus, där undervisningen är ett verktyg för inkludering och jämlikhet (Bengtsson & Bolander, 2020). Deras resultat tyder på att detta arbetssätt kräver en medveten reflektion över positionen och normerna i klassrummet, vilket kan upplevas som krävande.

Internationellt varierar inställningen beroende på kontext. Cumper et al. (2024) visar att lärare i England ofta upplever SSR-undervisning som känslomässigt laddad och potentiellt kontroversiell, särskilt i frågor om HBTQ+, samtycke och pornografi. Byers et al. (2025) menar att även om många lärare stödjer en omfattande och inkluderande sexualundervisning, känner de sig inte alltid tillräckligt förberedda, vilket påverkar deras självförtroende.

Sammanfattningsvis visar forskningen att lärares inställning är komplex. Den präglas av en vilja att göra gott och bidra till elevers utveckling, men också av osäkerhet, emotionell exponering och yttre faktorer som påverkar. Lärarnas känslor och värderingar blir därmed inte bara en bakgrundsfaktor utan en aktiv del av hur undervisningen formas.

3.2 Utbildning

En återkommande punkt är att lärares utbildning inom sexualitet, samtycke och relationer ofta upplevs som otillräcklig. Byers et al. (2025) framför att många lärare anser sig sakna både ämneskunskap och didaktiska verktyg för att bedriva en omfattande sexualundervisning. Trots att de vill ha ett brett och inkluderande innehåll känner de sig osäkra på hur de ska undervisa. Walker et al. (2021) hittade liknade resultat, där bristande utbildning är en central förklaring till lärares osäkerhet. Översikten visar att många lärare fått begränsad eller ingen utbildning inom området under sin lärarutbildning. Detta leder till att de förlitar sig på egna erfarenheter eller externa resurser.

Bengtsson och Bolander (2020) beskriver hur normkritisk pedagogik inom SSR i Sverige ofta är kopplad till fortbildningsinsatser och ett medvetet värdegrundsarbete. Detta tyder på att utbildning kan stärka lärares förmåga att arbeta inkluderande. Bramhagen och Lundström (2024) beskriver att även när externa aktörer, såsom skolsköterskor, involveras i undervisningen finns det variationer i kompetens och ansvarsfördelning, vilket påverkar undervisningens kvalitet. Det påverkar även elevernas medverkande när externa aktörer har undervisning. Eleverna har inte samma relation till någon extern aktör som deras lärare och kan bli mer tillbakadragna eller inte mottagliga för informationen. Plaza-del-Pino et al. (2021) beskriver att lärare i Spanien efterfrågar mer strukturerad utbildning och tydligare riktlinjer. De upplever att ansvaret är stort men att stödet är begränsat. På liknande sätt menar Cummings et

al. (2021) att professionellt stöd och kollegialt erfarenhetsutbyte är avgörande för att stärka lärares trygghet.

3.3 Undervisning

Alla lärare planerar och utför sin undervisning på olika sätt och SSR området är inget undantag. Walker et al. (2021) framför att undervisningen ofta är tematiskt avgränsad och genomförs under kortare perioder snarare än över tid. Detta kan bidra till att ämnet framstår som isolerat från övrig undervisning. Olsson och Lemon (2024) framför vikten av att ha återkommande undervisning i ämnet för att fånga upp så många elever som möjligt.

Å ena sidan beskriver Bengtsson och Bolander (2020) en normkritisk och inkluderande praktik, där undervisningen aktivt problematiserar normer kring kön och sexualitet. Här används diskussioner och reflekterande arbetssätt. Å andra sidan visar Depauli och Plaute (2018) att sexualundervisning i Österrike ofta präglas av en mer biologisk utgångspunkt med fokus på reproduktion snarare än på relationer och samtycke.

Cumper et al. (2024) visar att lärare i England arbetar med relationsbaserat innehåll men att de ibland undviker kontroversiella frågor för att minska risken för konflikter. Detta bekräftas av Cummings et al. (2021), där lärare beskriver hur deras personliga bekvämlighet påverkar vilka frågor som får utrymme. Undervisningen kan därmed bli selektiv där vissa delar får ta mer plats medan andra tonas ned eller inte nämns.

Olsson och Lemon (2024) framför vikten av att bemöta eleverna utifrån deras utvecklingsnivå och erfarenheter, samtidigt som undervisningen ska präglas av en öppen och icke dömande samt positiv syn på sexualitet. Ett sätt att arbeta med detta är att använda en frågelåda där eleverna anonymt kan ställa frågor. Det gör det möjligt för eleverna att utgå från sin egen verklighet, sina förkunskaper och erfarenheter. Eleverna har inte alltid orden för att formulera sina funderingar. Därför behöver läraren ibland läsa mellan raderna och ge mer utförliga svar som fångar upp det som egentligen efterfrågas.

4 Teoretiska perspektiv

4.1 Fenomenologi

Fenomenologi är en filosofi och en kvalitativ forskningsdesign som har ett gemensamt mål att utforska och beskriva människors upplevelser. Syftet är att förstå meningen med ett fenomen sett utifrån en grupp människors perspektiv i relation till sammanhanget där meningen skapas. Meningen kan inte förstås isolerat från sammanhanget vilket innebär att situationella villkor måste beaktas (Christoffersen & Johannessen, 2012). Fenomenologiska teorier har betonat kroppens betydelse för hur människan erfar och förstår världen. Kroppen ses inte som ett objekt utan som en förutsättning för meningsskapande (Brinkkjaer & Høyen, 2020). Målet är att skaffa en djupare förståelse och insikt i människors livsvärldar. Vanliga datainsamlingsmetoder är intervjuer samt observationer och analysarbetet bygger ofta på begreppsbildning, kodning och kategorisering av empiri (Christoffersen & Johannessen, 2012).

Fenomenologin utgör ett centralt vetenskapsfilosofiskt perspektiv inom kvalitativ forskning och kännetecknas av ett intresse för fenomen snarare än strävan efter objektivitet. Hur världen framträder för människans medvetande står i fokus, att nå bortom det språkliga och undersöka verkligheten som existerar innan individer sätter ord på den. Fenomenologi kan därför beskrivas som läran om det som visar sig för vårt medvetande. Den är i grunden deskriptiv och framhäver människors subjektiva upplevelser (Brinkkjaer & Høyen, 2020).

Studien utgår från ett fenomenologiskt perspektiv eftersom syftet är att undersöka lärares upplevelser i undervisningen av sexualitet, samtycke och relationer. Fenomenologin riktar fokus mot individens livsvärld och hur fenomen framträder i medvetandet (Brinkkjær & Høyen, 2020). Genom att synliggöra den mening som lärarna tillskriver sina erfarenheter kan det bidra med en fördjupad förståelse av deras professionella handlande (Christoffersen & Johannessen, 2015).

4.2 Hermeneutik

Det finns likheter mellan hermeneutik och fenomenologi som exempelvis subjektets betydelse och fokus på mänsklig erfarenhet. Hermeneutik handlar även om tolkning och förståelse samt att skapa meningsinnehåll i människors utsagor. Allwood och Erikson (2021) lyfter att hermeneutik betonar tolkningens roll för förståelse och kunskap, men även samspelet mellan förklaring och beskrivning, där funktionella och ändamålsförklaringar används för att skapa mening i ett sammanhang.

Studien har en hermeneutisk dimension då analysen innebär att tolka lärarnas utsagor och förstå dem i relation till den kontext dessa utsagor verkar inom. Hermeneutiken betonar att förståelse alltid innefattar tolkning samt att forskarens förförståelse påverkar analysen (Allwood & Erikson, 2021). I denna studie innebär det att lärarnas berättelser inte bara beskrivs utan tolkas i ljuset av styrdokument och tidigare forskning kring sexualitet, samtycke och relationer. Analysen kommer därmed att innefatta enskilda utsagor som sätts i relation till helheten, samtidigt som helheten ger mening åt de enskilda delarna. Denna tolkningsprocess kan ge en djupare förståelse kring hur lärare uppfattar och arbetar med undervisningen.

5 Metod

I följande avsnitt kommer metodval presenteras och motiveras. Bearbetning, genomförande, urval och datainsamlingsmetod kommer även att presenteras och resoneras kring.

5.1 Metodval

5.1.1 Datainsamlingsmetod

Den metod som valdes för studien är kvalitativa intervjuer med semi-strukturerade frågor. Detta innebär att det finns förberedda frågor men intervjuaren har friheten att ställa följdfrågor, be om utvecklingar eller förtydligande (Ingerman, 2021). En semi-strukturerad intervju kan liknas vid dialoger eller samtal. I denna typ av intervju finns möjlighet att rikta samtalet eller intervjun mot det som är viktigt för forskningsprojektet samtidigt som intervjupersonen har utrymme att lyfta erfarenheter, resonemang, reflektioner och upplevelser. Målet med intervjuer är ofta enligt fenomenologin att inhämta beskrivningar av hur intervjupersonen upplever händelser (Brinkmann, 2024). Detta möjliggör fördjupande beskrivningar av hur lärarna uppfattar och tolkar erfarenheter, vilket är centralt inom fenomenologin. Eftersom studien fokuserar på lärares upplevelsen är då en kvalitativ semi-strukturerad intervju en passande datainsamlingsmetod.

5.1.2 Urval av pedagoger

I studiens genomförande gjordes ett bekvämlighetsurval genom att kontakta skolor som ligger i närområdet för att besöka skolorna och genomföra intervjuer (Denscombe, 2017). Skolorna där intervjuerna genomfördes tillhör olika socioekonomiska områden. Att genomföra intervjuer i olika socioekonomiska områden var för att undersöka om det fanns variationer i lärarnas svar. Även om studiens begränsade urval innebär att det inte är generaliserbart, kan de öka överförbarheten av resultatet. Totalt kontaktades 15 skolor. Studiens frågeställning riktar sig mot grundskolelärare i årskurs 4–6, som undervisar i NO och teknik. Det var främst de lärare som undervisar i årskurs sex då SSR undervisningen ofta genomförs då. Valet att inte intervju lärare från samma skola och många skolor inom samma socioekonomiska område var för att se om det finns skillnader i upplevelser samt förutsättningar. Bekvämlighetsurvalet passade denna studie eftersom den är gjord under begränsad tid och med begränsad tillgång till resurser.

5.2 Genomförande

Intervjufrågor skrevs baserat på frågeställningen och testades för att avgöra om frågorna gav svar på det som skulle undersökas. Frågorna var öppna och utformades efter vad som skulle undersökas i studien. I början av intervjun handlade frågorna om lärarnas bakgrund till exempel hur länge de jobbat som lärare och vilka årskurser de undervisar i. Sedan riktade sig frågorna mer till syftet med studien, frågor som till exempel om deras inställning och följdfrågor till vad den inställningen beror på. I slutet av intervjun ställdes en öppen fråga som gav respondenterna möjlighet till att lägga till något som de tyckte var viktigt. Intervjufrågorna finns i Bilaga 1. Intervjuerna skedde individuellt på plats, ansikte mot ansikte ute på de olika skolorna och tog ungefär 20 minuter. Genom att göra intervjuerna på detta sätt har intervjuaren tillgång till en mycket rik kunskapskälla, det vill säga personen som intervjuas som har möjlighet att svara fritt på frågor och förmedla sin kunskap och erfarenhet (Brinkmann, 2024).

Under intervjun hade jag intervjufrågorna framför mig att utgå från samt eventuella följdfrågor och ljudet spelades in med hjälp av en voice recorder. Alla som deltog i intervjuerna skrev på en samtyckesblankett (Bilaga 2) för att ge sitt godkännande att delta i studien samt att deras svar används i studien. Intervjun skedde i ett avskilt rum för att inte bli störda och att minska risken för att intervjupersonen svarar annorlunda om en kollega eller annan personal lyssnar. Det var för att säkerställa en så hög reliabilitet som möjligt. Totalt deltog sju stycken NO-lärare på olika skolor i studien.

5.3 Databearbetning

Alvehus (2019) påpekar vikten av att spela in intervjuer, för att inte missa någon viktig information. Fortsättningsvis betonas också att vid transkribering redigeras ljud bort som inte är relevanta eller användbara för studien. Pauser eller andra ljud har därför redigerats bort vid transkriberingen som gjordes för hand då inga pålitliga transkribering program hittades. Materialet från intervjuerna transkriberade i sin helhet dock med anonymisering när något som kan anknytas till läraren eller verksamheten nämndes så som namn på skolan eller liknande. Det gjordes i enlighet med Vetenskapsrådet (2024) riktlinjer om att anonymisera eller ta bort känsliga uppgifter som kan identifiera deltagarna.

5.4 Reliabilitet och validitet

För att få ett djup i studien har jag kontaktat pedagoger och rektorer från olika kommuner i södra Sverige vilket betyder att lärarna kommer från olika skolor och socioekonomiska områden. Detta medför att studien vilar på en större grund vilket medför en högre nivå av validitet. Validitet innebär giltighet, alltså i vilken utsträckning den forskning som genomförs verkligen undersöker det som avses att undersökas (Thornberg & Fejes, 2024).

Reliabilitet innebär trovärdighet eller tillförlitlighet vilket handlar om hur noggrann och systematisk forskningsprocessen utförs (Thornberg & Fejes, 2024). Analysen har genomförts systematiskt i flera olika steg vilket ökar transparensen så att det blir möjligt att följa hur resultatet vuxit fram.

5.5 Etiska överväganden

Under studien har alla riktlinjer som finns kring etisk forskning från Vetenskapsrådet (2024) följts. Intervjupersonerna fick ett informationsbrev med en presentation av mig och vad studien ska behandla, på så sätt kunde deltagarna fatta ett informerat beslut om de vill delta i studien. Mina kontaktuppgifter fanns också med för att de skulle ha möjlighet att kontakta mig vid frågor eller om de inte längre vill delta i studien. Ett samtyckesavtal skrevs på av deltagarna innan datainsamlingen påbörjades, vilket betyder att de godkänner att vara med i studien och att det är frivilligt samt kan avbryta eller dra sig ur när de vill. Studien genomfördes kring en känslig verksamhet där anonymiteten är viktig och därför har alla namn plockats bort. Information som kan anknytas till skolorna där lärarna arbetar redigerades bort vid transkriberingen. Det inspelade materialet lagrades på ett sätt som förhindra spridning och håller det säkert.

5.6 Analysmetod

Syftet med en tematisk analys är identifiera, tolka och hitta mönster i en kvalitativ studie. Studien är kvalitativ, induktiv (empirigrundande), alltså grundar sig på empiri från intervjuer av lärare. Studien är även interpretativ, det vill säga tolkas av mig då passar en tematisk analys. En tematisk analys har sju steg. Första steget är att läsa igenom och göra mig bekant med det insamlade transkriberade materialet, översiktligt och i detalj. Det är för att lära känna mitt material, vilket betyder att transkriberingen av intervjuerna lästes många gånger. Nästa steg

(steg 2) är att systematiskt sortera sitt material med meningsbärande enheter eller koder utifrån de likheter och mönster som hittas. De mönster som hittades och som blev koder var bland annat *avsaknad av utbildning, positiv, elevgrupp*. Steg tre är att slå samman och gruppera koder tillsammans och sedan skapas potentiella subteman, alltså undergrupper (Barman & Weurlander, 2024). Till exempel var ett subtema *relationell undervisning*.

Nästa steg är sedan att kontrollera temat gentemot varje kodad utsaga. Sedan i steg fem skapas en karta med varje tema och subtema. I kartan tydliggörs varje tema samt beskrivs vad de innebär och innefattar. Slutligen väljs utdrag ur datamaterialet som illustrerar temat. Det skapar transparens i forskningen. Det sista steget, steg sju är att skriva samman sitt resultat (Barman & Weurlander, 2024).

Fokus är på hur lärarna själva beskriver och upplever undervisningen i SSR, därför spelar fenomenologin en central roll i analysen. Grupperna inom varje teman speglar hur fenomenet framträder i lärarnas beskrivningar. Analysen syftar på att synliggöra variationer i den upplevda känslan och faktorer som påverkar undervisningen, med utgångspunkt i deltagarnas egna formuleringar (Brinkmann, 2024). Den hermeneutiska dimensionen finns i analysen där det framväxande temat tolkas i relation till kontexten. Analysarbetet rör sig mellan enskilda utsagor och den övergripande förståelsen av lärarnas uppdrag. På så sätt kombineras en beskrivande analys av lärarnas erfarenheter med en tolkande förståelse av hur dessa erfarenheter formas av professionella sammanhang.

6 Resultat och analys

Resultatet och analysen utgår ifrån att behandla studiens frågeställningar och kommer presenteras utifrån de olika teman som framkom under tematiseringen.

6.1 Lärarnas inställning till ämnet

Lärarnas inställning till undervisningen i sexualitet, samtycke och relationer är genomgående positiv. Alla lärare som intervjuades var väldigt instämmande om att sexualitet, samtycke och relationer är ett viktigt ämne som har en självklar plats i skolans undervisning. Flera av lärarna tyckte även att ämnet var roligt att undervisa i. Denna inställning kommer i största del från elevernas engagemang då de tycker att det är spännande med ett normbrytande område, förklarar en lärare. Flera av dem uttryckte även vikten av ämnet och hur viktigt det är att bemöta elevers frågor samt funderingar i en pedagogisk miljö. Det uttrycktes även att undervisningen upplevdes som engagerande och rolig. En av lärarna beskriver ”Roligt, för det är lätt att fånga barnen”.

När lärarna berättar om ämnet finns en upplevelse av engagemang och meningsfullhet. Det väcker en närvaro i klassrummet där flera lärare beskriver elevernas nyfikenhet och frågor kring ämnet. Upplevelsen av att möta elevernas funderingar och frågor i en trygg miljö är i centrum och ett stort fokus för lärarna. Det framträder även en professionalitet i form av att bemöta frågor på ett sakligt sätt och inte göra det personligt. Trygghet uttrycktes ofta i samband med erfarenhet och att ”det är ett ämne precis som alla andra”.

6.2 Lärarnas utbildning

Samtliga lärare beskrev att sexualitet, samtycke och relationer inte behandlades överhuvudtaget eller i väldigt liten utsträckning under sin egen utbildning. Detta trots att lärarna som deltog i studien gick lärarutbildningen olika år och på olika platser. Området beskrevs som ”det var inte med alls” eller att det endast berördes ytligt. En lärare berättar att de främst berörde kroppens organ. Men trots att utbildningen var begränsad uttrycker lärare att det inte påverkat deras trygghet eller osäkerhet. Flera av dem uttryckte istället att personlighet, yrkeserfarenhet och

livserfarenhet var avgörande för deras trygghet. En lärare uttryckte att det handlar om att vara bekväm i sig själv. En annan lärare uttrycker att tiden har bidragit till en större känsla av trygghet. En annan lärare säger ”tid jobbar ju för, desto längre man har varit med ju mer erfaren blir man ju”. Tryggheten tolkas alltså delvis på lärarens personlighet men kan även växa fram med tiden.

Endast en av lärarna som intervjuades har gått någon form av fortbildning eller liknande. Denna lärare gick en fristående kurs för att bli uppdaterad och få mer kunskap inom sexualitet, samtycke och relationer. Främst uttryckte läraren att det var ”för att bli uppdaterad på vad och hur man bör gå igenom området”. Fortbildningen var inget som erbjöds genom skolan, utan var en kurs som läraren själv hittade och deltog i.

En lärare framförde att hen upplevde att kunskapen för att bemöta ämnet på rätt sätt saknades trots att fanns en säkerhet i rollen som lärare. Det tyder på att ansvaret i hög grad vilar på den enskilda läraren. Lärarutbildningen tycks inte förbereda lärare för att hantera detta område. Trots att lärarna beskriver deras utbildning som väldigt liten inom området har deras personliga och yrkesmässiga erfarenhet bidragit till trygghet. Det kan förstås som att trygghet växer fram i livsvärlden genom erfarenhet och tid.

6.3 Elevgruppen

Flertalet lärare betonade vikten av att känna klassen för att kunna anpassa undervisningen efter klassen behov och mognadsgrad. Lärarna uttrycker det som att ”känna av gruppen” och ”lägga nivån rätt”. Undervisningen beskrivs som väldigt relationell. Trots att många lärare uttrycker en säkerhet i sin lärarroll framkommer även att det uppstår osäkerheter i situationer när elever ställer oväntade frågor, tar försvarsställning eller visar starka känslor. Osäkerheten är inte generell utan uppstår i det oförutsägbara.

Undervisning är inte en fast struktur; den är en levd och relationell situation. Lärarens kroppsspråk och hur frågor bemöts påverkar situationen, samtidigt som elevernas reaktioner formar lärarens handlingsutrymme. Lärarens erfarenhet och säkerhet är starkt kopplad till

elevgruppen då den formas i mötet mellan lärare och elev. Livsvärlden är då gemensam där både lärare och elev är delaktig.

6.4 Undervisningen

All undervisning varierar beroende på lärare, elevgrupp samt ämne och SSR är inget undantag. Alla lärare lär ut på olika sätt och som tidigare nämnt är undervisningen starkt knuten till elevgruppen. Trots detta finns det likheter i hur lärarna väljer att planera sin undervisning. De flesta av de intervjuade lärarna hade någon form av frågelåda där eleverna kunde skriva en fråga som de kanske inte vågade fråga inför klassen, men läraren kan då ändå bemöta frågan och ge svar. Frågelådan ger också en möjlighet för läraren att ”sortera bort trams”. Det är ett sätt för läraren att ha kontroll över undervisningen och dess innehåll.

De flesta av lärarna har även mycket diskussioner i klassrummet eftersom många elever är nyfikna och intresserade. En av lärarna understryker vikten med att hålla svaren och frågorna så sakliga som möjligt och inte bli personlig. En lärare uttrycker att ”Jag följer styrdokumentet och försöker att inte göra det så privat”. Det är för att ha en gräns mellan profession och privatliv.

Att hålla sig saklig kan förstås som en professionell gränsdragning. Genom att hålla undervisningen endast faktabaserad finns en risk för distans mellan lärare och elev. Detta kan hindra djupare samtal. Ämnet kräver ett relationsbaserat förhållningsätt samtidigt om det är viktigt för läraren att vara professionell.

6.5 Underliggande osäkerhet

När lärarna får frågan om deras inställning till SSR-området och om de känner sig osäkra eller om de är trygga svarade alla lärare att de är trygga. Svaren var ”Jag känner mig helt trygg” eller ”Jag är trygg i det”. Å ena sidan säger lärarna att de är trygga, men å andra sidan i konkreta undervisningssituationer uppstår tvekan, blyghet och lite osäkerhet. Detta uttrycks av lärarna på följande sätt ”Det kan kännas lite konstigt.”, ”Frågor man inte är beredd på.” och ”Lite obekvämt.”.

Att inledningsvis presentera sig som trygg kan förstås som lärarprofessionens normativa ideal, eller så som läraren uppfattar sig själv. Trygghet är en förväntad egenskap hos lärare. Senare i intervjun framträder dock en mer komplex bild, där osäkerhet märks av i specifika situationer.

Tryggheten framträder inte enbart som en inre känsla utan även som en handling. Lärarna beskriver vikten av att inte signalera osäkerhet och att upprätthålla ett neutralt kroppsspråk ”eleverna plockar upp det du indirekt gör/kroppsspråk”. Detta betyder att trygghet blir något som görs inför eleverna och när en oväntad fråga kommer riskerar denna fasad att utmanas.

6.6 Utvecklingsmöjligheter

Det finns flera faktorer som kan utvecklas för att främja och stärka tryggheten hos lärare. De som intervjuades hade lite förslag på hur detta kunde göras. En lärare framförde att det var osäkert om mer utbildning hade hjälpt, utan hen trodde att det handlade mer om att vara en naturlig vuxen. Två lärare tog upp att det var viktigt att våga och att trygghet kommer med tid och erfarenhet.

En lärare tog upp att tryggheten hade ökat om hen hade rätt kunskap ”Jag känner att det jag fattas är kunskapen att bemöta det på rätt sätt”. Även om inte alla lärare är överens kan fortbildning inom sexualitet, samtycke och relationer bidra positivt till både säkerheten hos lärarna och undervisningsinnehållet.

Många lärare nämnde att man inte samtalar om detta område med sina kollegor. Vilket även innebär att de saknar ett kollegialt samarbete när det gäller SSR-undervisning. Även om lärarna uttrycker att ”Jag har inte efterfrågat något stöd” och en annan ”aldrig behövt något stöd” kan det eventuellt hjälpa andra lärare att bli mer säkra om det pratas om och diskuteras mer inom kollegiet.

7 Diskussion

7.1 Metoddiskussion

Resultat i studien bygger på kvalitativa intervjuer med sju NO-lärare som undervisar i årskurs 4–6. Valet av semistrukturerade intervjuer ansågs lämpligt då studiens syfte var att undersöka lärares upplevelser och erfarenheter av undervisning om sexualitet, samtycke och relationer. Intervjuer gör det möjligt med en fördjupande beskrivning av deltagarnas perspektiv samt ger utrymme för följdfrågor, vilket kan bidra till en mer nyanserad förståelse.

Det finns dock även begränsningar i denna metod. En intervjustudie bygger på lärarnas egna beskrivningar av sin undervisning och sitt förhållningsätt, vilket innebär att resultaten speglar hur lärarna uppfattar sitt arbete snarare än hur undervisningen faktiskt genomförs. Det är möjligt att lärarna i intervjusituationen beskriver undervisningen på ett mer idealiserat vis, än hur det faktiskt går till. Deltagare tenderar att ge svar som uppfattas som professionellt eller socialt accepterade. En observationsstudie hade därför kunnat bidra med ytterligare perspektiv genom att undersöka hur undervisningen faktiskt genomförs.

Urvalet i studien gjordes genom ett bekvämlighetsurval där lärare från skolor i närområdet kontaktades. Detta val gjordes utifrån studiens tidsram och resurser, men det medförde samtidigt vissa begränsningar. Eftersom deltagarna inte valdes genom ett strategiskt urval kan det finnas perspektiv som inte representeras i materialet, trots att olika socioekonomiska områden var med i intervjun. Lärare som valde att delta var eventuellt mer intresserade av eller positiva till ämnet än andra lärare. Detta kan ha påverkat studiens resultat genom att skapa en överrepresentation och snedvriden bild av den positiva inställningen till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer.

Antalet intervjuer i studien är relativt begränsat, vilket innebär att resultaten inte kan generaliseras i lika stor grad till alla lärare. Inom kvalitativ forskning är dock syftet sällan generalisering utan snarare att ge en fördjupad förståelse av ett fenomen (Ingerman, 2021). Genom att intervjua lärare från olika skolor, olika geografiska samt socioekonomiska områden

har studien ändå fått tillgång till flera olika perspektiv, vilket kan bidra till en bredare bild av fenomenet.

Analysen genomfördes genom en tematisk analys där återkommande mönster i intervjumaterialet identifierades och organiserades i teman och subteman. En styrka med denna metod är att den gör det möjligt att systematiskt strukturera ett omfattande material och synliggöra återkommande erfarenheter hos de som intervjuades. Dock innebär en tematisk analys alltid en viss grad av tolkning från den som analyserar materialet. Valet av vilka uttalanden som kodas och hur dessa grupperas i teman kan påverka resultaten.

Studiens fenomenologiska och hermeneutiska perspektiv innebär att tolkning är en del av analysprocessen. Det innebär att den egna förförståelsen påverkar hur materialet förstås och tolkas. Samtidigt kan denna förförståelse bidra till en djupare tolkning av deltagarnas erfarenheter när den reflekteras över på ett medvetet sätt. Detta innebär att studiens metod har både styrkor och begränsningar. Intervjuerna möjliggör fördjupade beskrivningar av lärarnas erfarenheter och upplevelser, vilket ligger i linje med syftet av studien. Samtidigt behöver resultatet förstås i relation till metodens begränsningar, särskilt när det gäller urvalets omfattning och att data bygger på självrapporterade erfarenheter.

Sammanfattningsvis bör resultatet tolkas med viss försiktighet då det bygger på ett begränsat urval samt lärarnas egna beskrivningar av sin undervisning. Det är möjligt att dessa beskrivningar påverkas av sociala normer kring hur de bör framstå. Samtidigt ger den kvalitativa metoden en fördjupad förståelse av lärarnas upplevelser, vilket är centralt för studiens syfte.

7.2 Resultatdiskussion

7.2.1 Viktigt område

Syftet med denna studie var att undersöka hur NO-lärare i årskurs 4–6 upplever och uppfattar sin inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer (SSR) samt hur detta

påverkar planering och genomförande av undervisningen. Resultatet visar att lärares uppfattning är dubbelsidig, å ena sidan beskrivs området som viktigt och självklart inom skolans uppdrag. Å andra sidan framträder även en osäkerhet kring hur undervisningen ska genomföras i praktiken.

Resultatet visar att lärarna i studien generellt har en positiv inställning till undervisningen och upplever den som både viktig, meningsfull och även rolig. Samtidigt framträder en mer komplex bild där känslor av trygghet och osäkerhet existerar parallellt. Resultatet tyder även på att undervisningen i hög grad formas i relationen mellan lärare och elevgrupp, samt att lärarens erfarenhet är viktigt för hur trygghet utvecklas över tid.

Ett resultat i studien är att samtliga lärare uttrycker att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer är ett viktigt område i skolan. Flera av lärarna uttrycker även undervisningen som engagerande och meningsfull, särskilt på grund av elevernas nyfikenhet och intresse för ämnet. Detta ligger i linje med tidigare forskning som visar att lärare generellt ser sexualundervisning som en viktig del av skolans uppdrag och som ett område som kan bidra till elevers hälsa och välbefinnande (Walker et al., 2021). Att lärarna i studien upplever undervisningen som engagerande kan också förstås i relation till elevernas intresse för frågor som rör kropp, relationer och identitet. I undervisningen skapas därför ett utrymme där elevernas frågor och funderingar får en central plats, vilket bidrar till att undervisningen upplevs som levande och relevant.

Från det fenomenologiska perspektivet i denna studie kan detta förstås som att mening i undervisningen skapas i mötet mellan lärare och elever. Lärarnas beskrivningar visar att undervisningen inte enbart handlar om att förmedla kunskap utan även om att bemöta elevernas erfarenheter och frågor eller funderingar i en pedagogisk miljö. Elevernas engagemang kan även ses som en viktig del av den livsvärld som formas i klassrummet, där både lärare och elever bidrar till hur undervisningen utvecklas.

7.2.2 Avsaknad av utbildning

Studiens resultat visar även att lärarnas utbildning inom sexualitet, samtycke och relationer är mycket begränsad eller icke existerande. Samtliga lärare beskriver att området behandlades i liten utsträckning eller inte alls under deras lärarutbildning. Detta resultat överensstämmer med vad tidigare forskning visar, att många lärare upplever att de saknar tillräcklig utbildning och didaktiska verktyg för att undervisa inom området (Byers et al., 2025; Walker et al., 2021). Skolinspektionen (2018) har även framfört att lärare ofta saknar tillräcklig kompetensutveckling inom sexualundervisning.

En intressant aspekt träder fram i studiens resultat. Å ena sidan uttrycker lärarna att de saknar utbildning inom området. Å andra sidan uttrycker flera av lärarna att de ändå känner sig trygga i undervisningen. Denna trygghet kopplas dock sällan till formell utbildning utan snarare till personlighet, yrkeserfarenhet och livserfarenhet vilket överensstämmer med vad Bramhagen och Lundström (2024) samt Byers et. al. (2025) beskriver. Flera lärare beskriver att tryggheten har utvecklats över tid och att den har stärkts genom erfarenheter från undervisningen. Detta kan tolkas som att lärarnas professionella trygghet formas i praktiken snarare än genom utbildning. Ur ett fenomenologiskt perspektiv kan detta förstås som att lärarnas erfarenheter gradvis formar deras förståelse av undervisningssituationen och hur de kan agera i olika situationer. En del av lärarna uttryckte även att de inte tror att mer utbildning hade hjälpt eller ändrat något.

Resultatet kan även tolkas i relation till det hermeneutiska perspektivet, där förståelse utvecklas genom tolkning av erfarenheter. Lärarnas upplevelser av trygghet och osäkerhet kan ses som resultat av en tolkningsprocess där tidigare erfarenheter påverkar hur nya situationer förstås och hanteras. Genom att reflektera över sina erfarenheter kan lärarna utveckla strategier för att hantera undervisningen, vilket kan bidra till att deras professionella trygghet successivt ökar.

7.2.3 Elevernas inflytande

Undervisningens relationella karaktär har också varit en central del av intervjuerna. Lärarna beskriver hur undervisningen är anpassad efter elevgruppen och hur viktigt det är att känna eleverna för att kunna anpassa både innehåll och nivå. Flera lärare beskriver detta som att

“känna av gruppen” eller “lägga nivån rätt”. Detta tyder på att undervisningen inte följer en helt fast struktur utan snarare formas i relation till den specifika elevgruppen. Vilket ligger i linje med att sexualundervisning ofta anpassas efter klassrumssituationen och lärarens egna bedömningar av elevgruppen (Depauli & Plaute, 2018; Cumper et al., 2024).

Fenomenologiskt kan detta förstås som att undervisningen är en levd situation där mening skapas i samspelet mellan människor (Christoffersen & Johannessen, 2012). Lärarens handlingar påverkar elevernas reaktioner, samtidigt som elevernas frågor och respons påverkar hur läraren väljer att fortsätta undervisningen. Klassrummet kan därför förstås som en gemensam livsvärld där både lärare och elever är aktiva deltagare i den pedagogiska processen.

7.2.4 Dold osäkerhet

En mer komplex bild av lärarens trygghet i undervisningen framträder. När lärarna frågas om sin inställning till SSR-undervisning beskriver de ofta sig själva som trygga. Detta kan förstås som en del av den professionella identitet som förväntas av lärare. När lärarna senare i intervjuerna beskriver konkreta undervisningssituationer framträder dock en mer nyanserad bild. Flera lärare beskriver att de ibland kan uppleva känslor av osäkerhet, särskilt när elever ställer oväntade eller personliga frågor. Denna typ av situationer kan skapa en känsla av osäkerhet eller tvekan. Detta resultat ligger i linje med tidigare forskning som visar att sexualundervisning ofta upplevs som känslomässigt laddad och ibland är svår att hantera (Cummings et al., 2021; Cumper et al., 2024). Lärare kan exempelvis känna oro för hur elever eller vårdnadshavare reagerar på sexualitet, samtycke och relations ämnet, eller uppleva osäkerhet kring hur vissa frågor bör hanteras.

Studien visar även på hur lärarna beskriver vikten av att framstå som trygga inför eleverna. Flera lärare betonar att det är viktigt att inte ha ett osäkert kroppsspråk i klassrummet och att hålla ett neutralt och sakligt förhållningssätt i undervisningen. Detta kan förstås som en professionell strategi för att skapa trygghet i klassrummet. Trygghet framträder därmed inte enbart som en känsla utan också som en handling som läraren utför i undervisningssituationen. Genom kroppsspråk, tonfall och sättet att bemöta frågor försöker läraren signalera kontroll och säkerhet, även i situationer där de själva kan känna en viss osäkerhet.

Sammanfattningsvis visar studien att lärares inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer är komplex och mångfacetterad. Det finns ett tydligt engagemang och en vilja att undervisa om ämnet, vilket också speglas i lärarnas upplevelser av elevernas intresse och engagemang. Men det finns även en underliggande osäkerhet som kan framträda i vissa undervisningssituationer, särskilt när frågor uppstår spontant eller när ämnet berör känsliga områden.

7.2.5 Studiens bidrag till professionen

Min studie bidrar till lärarprofessionen genom att synliggöra hur NO-lärares inställning, erfarenheter och upplevda osäkerhet påverkar undervisningen i sexualitet, samtycke och relationer. Resultatet visar att NO-lärare ser området som viktigt och meningsfullt, men att de samtidigt saknar utbildning och didaktiska verktyg. Genom att belysa detta kan studien bidra till en utveckling av lärarutbildning och fortbildning inom området. Studien lyfter även fram vikten av relationell och elevanpassad undervisning. På så sätt bidrar studien till en ökad förståelse för de kompetenser som krävs i undervisning om sexualitet, samtycke och relationer, samt vilka utmaningar som finns.

8 Slutsats

Syftet med studien var att undersöka hur NO-lärare i årskurs 4–6 upplever sin inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer samt hur denna inställning påverkar planering och genomförande av undervisningen. Resultatet visar att lärarna generellt har en positiv inställning till området och upplever undervisningen som både viktig och meningsfull. Elevernas engagemang och nyfikenhet lyfts fram som en central drivkraft, vilket bidrar till att ämnet upplevs som relevant och levande i klassrummet.

Samtidigt visar studien att lärarnas utbildning inom sexualitet, samtycke och relationer är begränsad. De flesta deltagarna beskriver att området behandlades väldigt lite eller inte alls under lärarutbildningen och att fortbildning inte erbjudits. Trots detta upplever många lärare en relativ trygghet i undervisningen, vilket de främst kopplar till yrkeserfarenhet, personlig mognad och mötet med elever i klassrummet. Tryggheten tycks därför utvecklas över tid snarare än genom formell utbildning.

Resultatet visar dock också att denna trygghet inte är hela sanningen. I undervisningssituationer kan känslor av osäkerhet uppstå, till exempel när elever ställer oväntade frågor eller när ämnet berör känsliga frågor. Detta tyder på att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer är en komplex och relationell praktik där lärarens handlingsutrymme formas i mötet med elevgruppen.

Sammanfattningsvis visar studien att lärares inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer präglas av både engagemang och utmaningar. Resultatet pekar på ett behov av att stärka området inom både lärarutbildning och fortbildning, för att ge lärare bättre förutsättningar att hantera ämnets komplexitet. Genom ökad utbildning kan lärare få större trygghet i undervisningen, vilket i sin tur kan bidra till en mer genomtänkt, inkluderande och trygg undervisning för eleverna. Det kan även ge lärare ett forum att öppet diskutera området, då resultat visar att sådana kollegiala diskussioner inte förekommer i nuläget.

Studiens resultat visar att lärare upplever en bristande utbildning inom området. Därför anser jag det som relevant att i framtiden undersöka hur lärarutbildningen kan förbättras och utvecklas. Vilket kan leda till att blivande lärare är mer förberedda för undervisningen i det viktiga men känsliga området sexualitet, samtycke och relationer. Studiens resultat i samband med min framtida roll som lärare betyder att jag behöver vara medveten om att tryggheten i SSR-undervisning kommer inte enbart från formell utbildning. Jag behöver därför aktivt arbeta med att utveckla min egen kompetens, men även vara inlyssnade på min elevgrupp och anpassa undervisningen efter dem. Detta blir avgörande för att kunna erbjuda eleverna en trygg, professionell och respektfull undervisning i ett känsligt men viktigt ämne.

9 Referenser

- Allwood, C.M. & Erikson, M.G. (2021). *Grundläggande vetenskapsteori: för psykologi och andra beteendevetenskaper*. (Tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Alvehus, Johan. (2019). *Skriva uppsats med kvalitativ metod* (2 uppl.). Stockholm: Liber AB.
- Barman, L., & Weurlander, M. (2024) Tematisk analys. Fejes, A. & Thornberg, R (Red.), *Handbok I kvalitativ analys* (s. 38-54). Stockholm: Liber AB
- Bengtsson, J., & Bolander, E. (2020) Strategies for inclusion and equality – ‘norm-critical’ sex education in Sweden. *Sex Education*, 20(2), 154-169. DOI: 10.1080/14681811.2019.1634042
- Bolander, E. (2024) Förutsättningar och förhållningssätt för arbete med sexualitet, samtycke och relationer. Bengtsson, J., Bolander, E. (Red.), *Sexualitet, identitet och relationer i skolan* (s.35-50). Malmö: Gleerups
- Bramhagen, A. -C., & Lundström, M. (2024) Teachers’ and nurses’ perspective regarding sex education in primary school and influencing factors. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 68(2), 115-125. DOI: 10.1080/00313831.2022.2116484
- Brinkkjær, U. & Høyen, M. (2020). *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. (Andra upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Brinkmann, S. (2024). *Kvalitativa intervjuer: samtalskunskap genom forskningsintervjuer*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Byers, E. S., O’Sullivan, L. F., & Burkholder, C. (2025) How Prepared Are Teachers to Provide Comprehensive Sexual Health Education?. *American Journal of Sexuality Education*, 20(2), 113-136. DOI: 10.1080/15546128.2024.2344518
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Cummings, C.A., Fisher, C.M., & Reilly-Chammat, R. (2021) Improving practice: Giving voice to the experiences of sexual health education teachers. *Health Education Journal* 80(8), 897-907. <https://doi.org/10.1177/00178969211029677>
- Cumper, P., Adams, S., Onyejekwe, K., & O’Reilly, M. (2024) Teachers’ perspectives on relationships and sex education lessons in England. *Sex Education*, 24(2), 238-254. DOI: 10.1080/14681811.2023.2171382

- Depauli, C., & Plaute, W. (2018) Parents' and teachers' attitudes, objections and expectations towards sexuality education in primary schools in Austria. *Sex Education*, 18(5), 511-526. DOI: 10.1080/14681811.2018.1433650
- Ingerman, Å. (2021). Fenomenografi Klingberg, G. & Hallberg, U. (Red.) *Kvalitativa metoder helt enkelt* (s.187–206). Studentlitteratur
- Olsson, H., Lemon, J. (2024) Att möta barns frågor om kropp och sexualitet. Bengtsson, J., Bolander, E. (Red.), *Sexualitet, identitet och relationer i skolan* (s.51-94). Malmö: Gleerups
- Plaza-del-Pino, F.J., Soliani, I., Fernández-Sola, C., Molina-García, J.J., Ventura- Miranda, M.I., Pomares-Callejón, M.Á., López-Entrambasaguas, O.M., Ruiz-Fernández, M.D. (2021) Primary School Teachers' Perspective of Sexual Education in Spain. A Qualitative Study. *Healthcare* 9(3), 287.
<https://doi.org/10.3390/healthcare9030287>
- Skolinspektionen. (2018). *Sex- och samlevnadsundervisning: Tematisk kvalitetsgranskning 2018* (Dnr 400-2016:11445). Skolinspektionen.
<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2018/sex-och-samlevnad/sexoch-samlevnadsundervisning-rapport-feb-2018.pdf>
- Skolverket. (2022a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022*. Skolverket.
- Skolverket. (2022b). *Kursplan för biologi – Centralt innehåll*.
https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/kursplaner-for-grundskolan#/subjects/GRGRBIO01?schoolType=GR&typeOfSyllabus=COURSE_SYLLABUS¤tListHeading=Kursplaner%20i%20grundskolan×pan=LATEST#central-contents
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Thornberg, R., & Fejes, A. (2024) Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. Fejes, A. & Thornberg, R (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (s. 280-300). Stockholm: Liber AB
- Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed* (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Walker, R., Drakeley, S., Welch, R., Leahy, D., & Boyle, J. (2021) Teachers' perspectives of sexual and reproductive health education in primary and secondary schools: a systematic review of qualitative studies. *Sex Education, 21*(6), 627-644. DOI: 10.1080/14681811.2020.1843013

10 Bilagor

10.1 Bilaga 1 Intervjufrågor

1. Kan du berätta om din bakgrund som lärare (yrkeserfarenhet, examen)?
2. Vilka årskurser och ämnen undervisar du i?
3. Kan du beskriva dina erfarenheter av att undervisa i sex, samtycke och relationskunskap?
4. Hur upplever du din egen trygghet i att undervisa i detta?
5. Hur upplever du din inställning till undervisning om sexualitet, samtycke och relationer, och vilka erfarenheter eller situationer bidrar till denna inställning?
6. Hur upplevde du att sex, samtycke och relationskunskap behandlades under lärarutbildning?
7. Har du fått någon fortbildning eller kompetensutveckling inom området efter examen?
EV. följd fråga om det givits
8. På vilket sätt upplever du att din utbildning har påverkat din känsla av trygghet eller osäkerhet i undervisningen?
9. Finns det någon situation där du känt dig osäker i undervisning om sex, samtycke eller relationer? Ev. följd fråga Kan du beskriva situationen?
10. Hur upplevdes dessa situationer för dig i stunden?
11. Vad är det i dessa situationer som du upplever bidrar till känslan av osäkerhet?
12. Finns det delar av ämnet som du upplever som särskilt känsliga eller svåra att ta upp?
Hur visar sig det för dig?
13. Hur upplever du mötet med elevers religiösa eller kulturella bakgrund i undervisningen om sex, samtycke och relationer?
14. Hur upplever du värderingskonflikter mellan skolans uppdrag och elevers eller vårdnadshavares värderingar?
15. Vad väcker dessa situationer för tankar och känslor hos dig som lärare?
16. Hur upplever du att din undervisning i sex, samtycke och relationskunskap brukar ta form?
17. Finns det innehåll som du upplever att du tonar ner eller undviker? Hur kommer det sig?
18. Hur upplever du att din säkerhet/osäkerhet påverkar ditt sätt att planera och genomföra undervisningen?
19. Hur upplever du stödet från kollegor och skolläda i relation till undervisningen i sex, samtycke och relationskunskap?
20. Hur upplever du samtal eller samarbeten i arbetslaget kring dessa frågor?
21. Vad upplever du skulle bidra till att du känner dig tryggare i undervisningen?

22. Utifrån dina erfarenheter, vad upplever du är viktigast för att lärare ska känna trygghet i undervisningen om sex, samtycke och relationskunskap?
23. Vad skulle, enligt din upplevelse, kunna bidra till ökad trygghet för lärare i detta ämne?
24. Upplever du en svårighet med att hänga med samhällets utveckling av nya begrepp eller likande?
25. Finns det något i dina erfarenheter som du tycker är viktigt att lyfta, som vi inte har pratat om?

10.2 Bilaga 2 Samtyckesblankett

LÄRANDE
OCH
SAMHÄLLE
INSTITUTION

På lärarutbildningen vid Malmö universitet skriver studenterna ett examensarbete på avancerad nivå. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie, utifrån en fråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid skolor, i form av t.ex. intervjuer och observationer. Examensarbetet motsvarar 15 högskolepoäng, och utförs under totalt 10 veckor. När examensarbetet blivit godkänt publiceras det i Malmö universitets databas MUEP (<http://dspace.mah.se/handle/2043/599>).

Datum

Samtycke till medverkan i studentprojekt

Inled med att presentera dig själv, berätta att du är student på lärarutbildningen, på vilken termin du studerar samt när du kommer att ta din examen. Berätta att du har inhämtat skolans godkännande till att genomföra studien.

Beskriv att det handlar om ett examensarbete, och vad för typ av studie det är du ska göra. Beskriv vad du kommer att fokusera vid materialinsamlingen (t.ex. elevers kunskaper, samspel, kommunikation) samt i vilka situationer du kommer att följa deltagarna (t.ex. i klassrummet, i korridorerna).

Beskriv på vilket sätt deltagarna kommer att involveras i studien, samt vilka personuppgifter som är tänkta att samlas in (t.ex. namn, ålder, foto, filmning eller ljudupptagning av personer).

Beskriv hur dokumentationen kommer att gå till (t.ex. via ljudinspelning, fotografering eller fältanteckningar), och med vilken utrustning det sker. Understryk att privata mobiltelefoner aldrig används. Beskriv vem/vilka som kommer att ha tillgång till det insamlade materialet.

Påtala att allt insamlat material och personuppgifter lagras på Malmö universitets server under arbetet med examensarbetet, samt att samtyckesblanketterna förvaras oåtkomligt på Malmö universitet.

Hänvisa, gärna med länk, till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, och förklara att ditt projekt utgår från dessa principer i bl.a. följande avseenden:

- Medverkan baseras på samtycke och detta samtycke kan när som helst återkallas. Alla som tillfrågas har alltså rätt att tacka nej till att delta, eller (om de först tackar ja) rätt att avbryta sin medverkan när som helst, utan några negativa konsekvenser.
- Deltagarna kommer att avidentifieras i det färdiga arbetet.
- Materialet kommer enbart att användas för aktuell studie och kommer att förstöras när denna är examinerad.

.....
Studentens underskrift och namnförtydligande
Hanna Olsson

Kontaktuppgifter till student (tfn nr, e-mail):
Hanna Olsson 0708-170610
Hanna.olsson98@gmail.com

Ansvarig handledare på Malmö universitet:
Maria Rosberg

Kursansvarig på Malmö universitet:
Pernilla Granklint Enochson

Kontaktuppgifter Malmö universitet:
www.mau.se
040-665 70 00

Information om Malmö universitets behandling av personuppgifter

Personuppgiftsansvarig

Malmö universitet

Dataskyddsbud

dataskyddsbud@mau.se

Typ av personuppgifter

Namn, anteckning av lärandesituation, bild och/eller filmklipp samt ditt samtycke till att Malmö universitet behandlar dessa personuppgifter.

Ändamål med behandlingen

För att möjliggöra undervisnings- och examinationssituationer i skolmiljö för studenter vid Malmö universitets lärarutbildning.

Rättslig grund för behandling

Ditt samtycke.

Mottagare

Personuppgifterna kommer endast användas i utbildningssyfte inom ramen för lärarutbildningen vid Malmö universitet och kommer inte att spridas vidare till någon annan mottagare.

Lagringstid

Malmö universitet kommer spara dina personuppgifter så länge de behövs för ovan angivet ändamål eller till dess att du återkallar ditt samtycke. Efter genomförd kurs/program kommer personuppgifterna att raderas. Malmö universitet kan dock i vissa fall bli skyldiga att arkivera och spara personuppgifter enligt Arkivlagen och Riksarkivets föreskrifter.

Dina rättigheter

Du har rätt att kontakta Malmö universitet för att 1) få information om vilka uppgifter Malmö universitet har om dig och 2) begära rättelse av dina uppgifter. Vidare, och under de förutsättningar som närmare anges i dataskyddslagstiftningen, har du rätt att 3) begära radering av dina uppgifter, 4) begära en överföring av dina uppgifter (dataportabilitet), eller 5) begära att Malmö universitet begränsar behandlingen av dina uppgifter. När Malmö universitet behandlar personuppgifter med stöd av ditt samtycke, har du rätt att när som helst återkalla ditt samtycke genom skriftligt meddelande till Malmö universitet. Du har rätt att inge klagomål om Malmö universitets behandling av dina personuppgifter genom att kontakta Datainspektionen, Box 8114, 104 20 Stockholm.

Härmed samtycker jag till att medverka i ovan beskrivna studentprojekt, samt bekräftar att jag har tagit del av informationen om Malmö universitets behandling av personuppgifter, och Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, som säger att

- medverkan baseras på samtycke och detta samtycke kan när som helst återkallas. Alla som tillfrågas har alltså rätt att tacka nej till att delta, eller (om de först tackar ja) rätt att avbryta sin medverkan när som helst, utan några negativa konsekvenser.
- deltagarna kommer att aidentifieras i det färdiga arbetet.
- materialet kommer enbart att användas för aktuell studie och kommer att förstöras när denna är examinerad.¹

Namn:

Namnförtydligande:

Dagens datum:

¹ De forskningsetiska principerna kan du läsa mer om i Vetenskapsrådets skrift *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (2002), som du kan finna här: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>